

Marko
Mak

Izlet

Gospod Krauli je storil samomor, a ni zapeljal v smrt, temveč v drugisvet. — Tako je pač nanese, da mu je bilo tukaj vsega dovolj. Imel je rdeč mercedes, s katerim je ponavadi ob nedejnih vozil svojo ženo in hčerko Margareto na izlet. Vsakič, ko so šli tam mimo, kjer je stala velika rjava bukev za ovinkom, ni mogel, da ne bi pomislil: kaj ko bi enkrat obrnil na levo in ne na desno? In tistega dne, ko mu je žu-

panova ura na verižico, ki mu jo je bil župan prav toplo priporočil, padla iz rok, je z odločno kretnjo pometel z mize vsa koleščka, vzmeti, kazalce, pokrove in leče, nagnal ven vajenca in se globoko zamislil. Zdaj je čas, si je rekel. Margareta je v šoli, žena na trgu in vse skupaj nima smisla. Roka se mu je nekoliko tresla, ko je prižigal avto, a ko je izpeljal iz mesta, skozi vse rdeče luči, je bilo že bolje: vključil je radio in iz žepa izvlekel cigareto. Predvajali so njemu tujo, zateglo klasiko, a to je bilo ravno prav za takšno priložnost. Drevesa so švigala mimo na levi in desni. Lahko bi že tukaj — a tam je bolje: tista bukev je dovolj debela, te pa lahko še zgreši. In tako je drvel nasproti tistemu kraju, kjer ga je čakal drugisvet.

S stotimi miljami na uro je drvel naravnost proti drevesu. Zadnji hip pa se je premislil: zavrl je in z vso močjo obrnil volan na desno. Toda bilo je že prepozno: resda ni treščil v staro bukev, a ovinek je bil preoster in zletel je s ceste. Tam je bil travnik, opojno zelen, na travniku pa je majhna punčka nabirala rožice. Gospoda Kraulija rdeči mercedes je letel naravnost vanjo in ko je dvignila prestrašeni pogled, ga je prešinila grozna slutnja: Margare . . . je kriknil. Ko pa je malo dalje na travniku bila zasidrana skala, ki je iztirjeni mercedes obrnila in ga nekajkrat zavrtela čez streho, je g. Krauli zgubil zavest. Čez nekaj trenutkov je bilo že vse tiho, le iz motorja se je kadilo.

Tako kot se dogaja ob takih priložnostih, prvi hip ni vedel, kje je. A vrtnec, ki ga je potegnil vase, se je zdaj spet širil, izgubljač se v zelenju. Tu so bile roke, zvit volan in dim iz motorja. Glasba ni več igrala, le onstran v gozdu so žvrgoleli ptiči. In tedaj se je spomnil na dekličin obraz. Planil je iz razbitega avtomobila, vrata so bila odprta, in stekel po travniku. Preskakoval je cvetove buhteče detelje, kakor da bi drsel po gladini zelenega jezera. A deklice ni bilo tam, ne žive ne mrtve. Iskal jo je po vsem travniku,

pa zaman — le tu in tam so iz zemlje plamteli makovi cveti. Vzpel se je gor na cesto, k veliki stari bukvi in obstal kakor vkopan: cesta je bila porasla s travo in prav tako posejana z otoki rdečih rož! Omotičen se je opotekel do usodnega drevesa, pod njim je bil mejnik v obliki nagrobnega kamna, na katerem je pisalo: ‚Tukaj se začinja drugisvet‘.

Spodaj na travniku je počilo in iz rdečega mercedesa je bušil plamen, izginjajoč v bohotnih kobulah dima. Brezmejna samota je obdala gospoda Kraulija. Morda pa ni bilo Margarete na travniku? je pomislil — kako naj bi sploh bila tam, ko pa je v mestu, v šoli? Verjetno sploh ni umoril nikogar drugega razen sebe in zdaj blodi v smrtnem deliriju po onstranski pokrajini. Pogledal je, če so na njegovi obleki madeži krvi, a ni jih bilo. Daleč na obzorju so se lesketali skalnati hribi v sončni pripeki. Travnik se je nadaljeval v široko dolino, ki so jo z obeh strani obdajali gozdovi, po sredi doline pa so se nizale zgrbljene vrbe ob skritem potoku. Napotil se je tja, da bi si umil obraz. Iz zgorelega avtomobila se je le še malo kadilo. Ko pa se je približal potoku, je spet ostrmel: voda, ki se je med vrbami valila po vijugastem koritu, je bila vijolična. Stopil je k bregu in jo zajel med dlani. Bila je gosta vijolična. Prihaja iz blaznih gora, je zamrmral g. Krauli.

Začel se je vzpenjati po travnikih ob potoku. Brenčanje tisočerih žuželk mu je valovilo skozi zavest. Dolina je obrnila proti desni, rastlinje je bilo vse bolj gosto, stopil je med kalužnicami in se spotikal ob zarasle, trohneče šture. Ko se je na neki vzpetini mreža rastlin spet nekoliko razprla, je kako miljo pred seboj zagledal zeleno streho samotne hiše. Oddahnil se je: tam prav gotovo živi nekdo, ki mu bo lahko pojasnil, kaj se pravzaprav dogaja. To mu je dalo moči, da je pospešil korak. Velike zelene kobilice so skakale z lista na list.

Tista hiša je bil stari, razpadajoči mlin; a veliko, z mahom obraščeno kolo se je še vedno vrtelo na vijoličnem potoku. Rastlinje je bilo tukaj tako gosto, da si je komaj utrl pot do vegastih vrat. Potrkal je in hreščoč, škripajoč glas ga je povabil naprej.

Ogromen črn pajek je med lesenimi statvami predel mrežo. Ko je gospod Krauli vstopil, so se velike, rjave krastače razbežale na vse strani. Mlinsko kolesje je škripalo in iz razpok med kamenjem je curljala vijolična voda.

»Usedite se, videti ste trudni,« je zahreščal pajek in pokazal z eno izmed svojih osmih nog na kup vreč ob vratih, »ime mi je Gregor, mlinar . . .«

G. Krauli se je sesedel na vreče, da se je moka zaprašila iz njih, in pokimal.

»Naj ustavim kolesje?« je vprašal pajek, »težko se je pogovoriti v takem hrupu.«

»Ne, ni treba,« je odgovoril gospod Krauli, ko je prišel k sebi. Gledal je pajkove srebrno-zelene, iz tisočih svetlečih se ploščic sestavljene oči. Gregor je vseeno ustavil kolesje, a zdaj je zavladovala grobna tišina, ki je bila še mnogo bolj tesnobna, celo vijolična voda je nehala teči iz razpok.

»Delate?« je rekel gospod Krauli in s slabotno krettno roko pokazal na kolesje, mrežo in statue.

»Delam, ja,« je zaškripal pajek Gregor s svojimi roževinastimi čeljustmi, »župnik je naročil mrežo za jutri. V vasi jo bojo potrebovali. Že tako je toliko dela z mletjem, zdaj pa še ta mreža!«

»Tudi k meni včasih pridejo ljudje s kako veliko staro uro ravno ob najboj nepravem času; seveda, oni ne vejo, kako je to . . . Jaz sem namreč urar . . .«

»Vem,« je odvrnil pajek in z zadnjo tipalko frcnil stran radovedno krastačo, ki je spet prilezla iz mulja in skočila na Gregorjev sedefasti hrbet. »Slišal sem eksplozijo,« je nadaljeval, » . . . rdeč mercedes, ne?«

»Slišali ste!« je poskočil gospod Krauli, kakor da bi ga pajek pičil.

»Ja, in tudi deklenco sem videl, ko je šla tu mimo, mrtva. Imela je veliko rano na senceh, . . . glejte, tam je, med kalužnicami.« Med močvirnim mahom in trohnečimi tramovi je tonil makov cvet.

»Torej je vendarle res!« je šepnil g. Krauli, ki ga je zgrabilo za goltanec od groze.

»Res je,« je potrdil pajek, »zakaj naj bi se vam tam na travniku tako zazdelo, ko ne bi bilo res?«

»Pa je bila Margareta?«

»Tega ne vem. Ne vem, kako ji je ime. Sicer pa je šla gor v vas, tam lahko povprašate.«

»Kako daleč je do vasi?« se je zavzel g. Krauli. V njem je rasla vse bolj trdna odločenost, da pride tej stvari do dna, pa naj stane kar hoče: zdaj ni bilo več poti nazaj.

»Do večera boste tam,« se je zarežal pajek Gregor, » . . . če vam dam nož, da se prebijete skozi rastlinje.« Rezilo se mu je zasvetlikalo med tipalkami. G. Krauli je planil k njemu, mu iztrgal nož in izginil med zavesami listja, med stoletnimi lianami in omamnimi močvirskimi cvetovi, ki so tonili na dnu temnih globei drugisveta.

Ko je prišel gospod Krauli do vasi, so bele hiše sijale v večernem soncu. Vsenaokoli je valovilo gričevje: po prisojnih pobočjih holmov so se plazile komaj zorane rjave lehe, po osojnih so bili še tu in tam posejani snežni lavti, kot pene valov v negibnem oceanu zemlje. V eni izmed dolin daleč na zahodu je ob zlato svetleči se reki pihal vlak oblačke dima in jih liki jantarno ogrlico nizal okrog sonca. Na najvišjem griču pa je stala vaška cerkev, bela in sijajna. Šilasti zvonik je zabadal svojo konico v turkizno nebo.

Nikogar ni bilo med hišami. Gospoda Kraulija je pozdravil le pasji lajež in rezgetanje konjev, a živali so se kmalu umirile. Ob svoji dolgi, na kamnitem tlaku ostro začrtani senci je stopal med belimi, gladkimi zidovi, s katerih so bolščala vanj majhna, zlovešča okna. Hiše so bile vegaste, stisnjene druga k drugi; edino večje, bolj samozavestno poslopje je stalo zgoraj ob cerkvi, to je bilo verjetno župnišče, ki pa tudi ni kazalo nobenih znamenj življenja.

Ko je tako nekaj časa hodil po mrtvi vasi in preklinjal svojo usodo, je prišel do hiše, pred katero je v večernem soncu sedeč krevljast možak, običen v razcapano, z zaplatami obšito kmečko kamižolo, in stiskal svoj

obraz v dlani. Gospod Krauli se mu je približal, ga stresel za rame, a mož ni dvignil pogleda. Nad njim, tik ob obokanih vratih, kjer ponavadi visi zvonec, pa je na kavlju, ki je molel iz stene, viselo železno razpelo. Gospod Krauli ga ni takoj opazil, pozornost mu je bil pritegnil možak, zdaj pa je obstal od začudenja: križ je bil obešen narobe, Odrešenikova glava je bila obrnjena k zemlji, noge pa k nebu. Tedaj je možak dvignil svoj razbrazdani, z brajdami starosti prepreženi obraz, pokazal z roko na duri in pokimal g. Krauliju, naj vstopi.

Veža je bila temna, obokana, v slabotnem soju sveč so se svetile steklene oči dveh nagačenih jelenov, ki sta s svojima trnjolastima rogovjema ždela pod velbi. Tedaj so se na drugi strani odprla vrata, g. Krauli je za kratek hip uzrl rob krste, potem pa je črna postava, ki je prišla od tam, vrata spet zaprla. To je bil župnik, ki je pravkar odhajal iz hiše, kjer je opravil poslednji zakrament, in zdaj se je znašel iz oči v oči z gospodom Kraulijem, sredi veže.

»Leži tam?« je g. Krauli zašepetal v somraku.

»Da,« je odvrnil župnik, se prekrizal v obratni smeri in pogledal v zemljo.

»Moj bog!«

Župnik ga je ostro pogledal, s pogledom, ki je prodiral skozenj in se spajal v vragve kateri globočini drugisveta, in rekel:

»Kaj zdaj kličeš boga, kaj je nisi hotel umoriti!?«

»Ne nje, . . . ampak sebe!« je vzkliknil g. Krauli.

»To je isto,« je strogo odvrnil župnik, »oboje je greh. Želel si priti v drugisvet in zdaj si tukaj. Zdaj moraš počakati, vsaj do pogreba, potem pa moli boga, da reši tvojo dušo, kolikor te je volja.«

Ob teh besedah se je župnik napotil proti izhodu.

»Kdaj pa bo pogreb?«

»Danes, opolnoči,« je rekel župnik in odšel. Gospod Krauli je ostal v mračni veži in razmišljal, ali naj vstopi. Skozi režo v vratih izbe je sijal pramen sonca. Tedaj ga je od tam poklical glas, nežen, ljubeč: »Pridi!«

Spet ga je oblila zlato-rumena večerna svetloba. Sredi izbe je na mizi ležala krsta, v njej pa deklica, ki jo je bil povozil na travniku. Ni bila Margareta, njegova hči, a bila ji je na moč podobna; imela je velike, široko odprte modre oči in lasje so ji valoviiti ob obrazu kot zlato žito. Na senceh ji je cvetela rdeča roža strjene krvi, v naročju pa je držala šopek poljskih cvetlic. Gospodu Krauliju se je zazdelo, da deklica spi.

»Mrtva je,« je rekel glas z leve, » . . . in dobro je tako.«

Osuplo je pogledal tja, ob oknu je sedela mlada žena, in ostrmel je nad njeno lepoto. Smehljala se je in ga gledala z mirnim pogledom, ki vse sprejema, vse razume in brezmejno čuti. Zadaj za njenim obličjem je sijala sončna glorijska, in mlada žena je gospoda Kraulija spominjala na podobo Naše Gospe, naslikano na oltarju šentjakobske cerkve v mestu, kamor ga je mati nekoč davno vodila k verouku.

»Ne bodi žalosten, zdaj je že drugje, . . . jaz vem: srečna je,« je rekla žena prijazno, kakor da bi ga hotela potolažiti.

»Kdo si ti?« je zašepetal.

»Jaz sem Lucija, Margaretina mati.«

»Margaretina?« se je začudil g. Krauli in se obrnil nazaj h krsti. A krsta je bila prazna!! Ozrl se je naokrog, toda deklice ni bilo nikjer. »O moj bog!« je polglasno vzkliknil, planil skozi vrata in ven med vaške hiše, tekel gor k cerkvi, kamor ga je vlekla neznana sila, in se skril pod njenimi temnimi oboki. Celo večnost je mrmral brezumne litanije, medtem ko so se na nočnem nebu, nad šilastim zvonikom, druga za drugo prižigale zvezde — duše, ki jih je nevidna roka raztrosila v brezdanjo globino vesolja.

Nekaj pred polnočjo so začeli prihajati tudi drugi vaščani, težki in robati, sklonjenih glav, da bi v skupni želji pomagali Margareti preleteti praznino, ki jo je morda še ločevala od prihodnjega življenja. Zdaj je blodila bogve kje, a oni so jo potrebovali, da bi se naselila v njihovi zemlji, pognala kot pomladna trava iz prsti, kot jaro žito iz njihovih polj, da bi se rodila kot tele v enem izmed njihovih hlevov. Če je ne bojo klicali nazaj, utegne zabloditi v kak tuj, njim neznan onisvet, morda v mesto ali še dlje.

Gospod Krauli je maši prisostvoval na pol v sanjah, premagovala ga je utrujenost. Med kmeti, ki so zateglo mrmrali v zboru, je iskal Lucijo. Ni je bilo tukaj. Iz kadihnice, ki jo je mežnar vihtel pred svetimi podobami, je prihajal dišeč, opojen vonj, župnik pa je z razprostrtimi rokami klečal pred oltarjem, in v zadnjem somraku zavesti, tik pred vrati sna, se je gospodu Krauliju zazdelo, da se na župnikovem hrbtu, na njegovi črni kuti vedno bolj razločno kažejo obrisi belega križa, kakor da bi se svečenik spreminjal v strašnega pajka, ki je pri nas znan z imenom črna vdova.

Morda so bile to res že sanje, kajti zjutraj ga je zbudilo trkanje na vratih. Vstopil je župnik in mu voščil dobro jutro s prijaznim, dobrohotnim nasmehom.

»Včeraj si zaspal v cerkvi, sin moj,« je rekel, »pa sem te dal prenesti sem k meni, v župnišče, ker je tukaj še največ prostora.«

Gospod Krauli si je začudeno ogledoval staro pohištvo okrog sebe. Dvignil se je na postelji, si pomel oči in rekel: »Tako torej.« Opazil je, da križ, ki ga je imel župnik obešen okrog vratu, visi v pravo smer, tako kot v vseh poštenih krščanskih deželah. Nekaj časa sta molčala.

». . . rad bi ti povedal,« je naposled — kot da bi mu bilo malce nerodno — povzel župnik, »da si nikar preveč ne ženi k srcu. Deklica je pokopana in tu se ne da nič več spremeniti. Nespametno bi bilo, da bi si s tem zagrenil življenje.«

»Danes govorite drugače kot včeraj,« je pripomnil gospod Krauli.

»Mogoče. Ali pa se le tebi, sin moj, zdi, da govorim drugače, ker si bil včeraj v šoku. To se lahko vsakomur pripeti. . . .«

»Saj, saj,« je zajecjal gospod Krauli in spet obmolknil. Da bi prekinil mučno tišino, je vprašal: »Katera vas je to?«

»Šent Jernej,« je odvrnil župnik.

»In kako daleč je do mesta?«

»Kakih trideset milj, morda tudi več. . . Vsekakor predaleč, da bi se človek napotil tja peš,« je pomenljivo dodal. G. Krauli ga je vprašujoče pogledal. »Ja,« je nadaljeval župnik, »prvi vlak odhaja v mesto šele čez tri dni. Mislim sem — če se ti s tem strinjaš — da bi ostal tukaj v vasi nekaj dni kot moj gost, morda do prvega ali pa tudi do drugega vlaka, in v tem času popravil uro na cerkvenem zvoniku, dobro bi te plačal. Cerkovnik se na to ne spozna, ti pa si urar, kajne?«

Gospod Krauli je prikimal: »Urar sem že,« je rekel, »a malo nerodno mi je, da bi ostal toliko časa tukaj v vasi, po vsem tem . . . Kdaj pa se je ura pokvarila?«

»Včeraj, točno opočnoči, med zadušnico za malo Margareto.«

»Ustavila se je in zdaj stoji točno na dvanajst?«

»Da, prav tako,« je odvrnil župnik in se obrnil k vratom, da bi odšel. Na njegovem hrbtu ni bilo belega križa, le blagó je bilo na enem mestu malo raztrgano, tako da se je skozenj videla srajca. »No, pustim ti nekaj časa, da premišliš,« je rekel, odhajajoč, »pri kosilu mi poveš, kako in kaj. Cerkovnik te bo poklical, ko bo gotovo.« Ob teh besedah je zaprl za sabo vrata in po škripajočih stopnicah odšel navzdol.

Gospod Krauli je vstal in stopil k oknu. Jutro je bilo bleščeče. Valove gričev je oblivala sijajna luč pomladnega sonca. Zdaj je bilo v vasi nekoliko več življenja kot prejšnji večer. Med bajtami so se sprehajale kokoši, dve kmetici sta pod cvetočo lipo predli volno, zadaj za vasjo je orač vpil svojima konjema, naj že vendar obrneta v naslednjo leho. Gospoda Kraulija radoživa nprav se je spet prebujala. Začutil je prijetno ščegetajočo praznino v želodcu in sklenil, da ostane na obedu, kamor ga je povabil župnik. Razmišljal je o stari uri v zvoniku, nič kaj prida mu ni dišalo, da bi zdaj, tukaj na deželi, delal, preveč je bil navajen na svojo urarno v mestu. Saj si vendar lahko privoščim kak dan počitnic? si je rekel, a v tem hipu se je spomnil male Margarete in ustrašil se je, da so mu včerajšnji dogodki skalili pamet in srce: kako more zdaj misliti na počitnice!? Ne, nič ne bo s cerkveno uro, je zamrmral, takoj pojdem — v tej vasi smrdi po vragu, čeprav se ponaša z imenom svetnika. Vragu pa ne prideš nikoli do konca, zato je najbolje kar iti.

Že se je hotel obrniti proč od okna in se splaziti ven iz vasi, ko je med hišami nenadoma zagledal tisto obličje, ožarjeno z lepoto matere božje. Lucija je pravkar stopala čez tlakovano ploščad, kakih ducat vatlov pod njim, nosila je vedro vode, namenjena h gumnu sosednje kajže. Bila je bosa, oblečena v preprosto kmečko tuniko in njeni dolgi, razpuščeni rjavi lasje so ji padali kakor slap prek ramen. Gospoda Kraulija je znova, zdaj še mnogo bolj presenetila njena lepota. In danes ni bila več iz nebeških sanj porojena vila, ampak dekle v najlepšem razcvetu mladosti, rojena iz teh opojnih gričev, hiteča v pomladni dan. Ko je g. Krauli z odprtimi usti strmел v njeno ponosno postavo, v njene vabeče boke in prsi, ki jih je slutil pod tanko tuniko, ga je prevzelo takšno čustvo, ki ga je bil že skoraj pozabil: prihajalo je iz mladosti, globoko iz prsi, povzročalo rahlo, omamno drhtenje in se širilo tja k oblakom in gričem na obzorju. In tedaj se je

zgodil čudež vseh čudežev: ona je to začutila, za kratek hip — ki pa je bil dovolj dolg, da ga g. Krauli ne bo nikoli pozabil — se obrnila gor k njegovemu oknu in se nasmehnila! Ko je izginila v gumnu sosednje kajže, je bil zaijubljeni že ujet: sklenil je, da vsekakor, pa če ga za to kaznuje sam vrag, ostane tukaj v vasi in se prepusti svoji pravkar rojeni ljubezni.

Čas do obeda je hitro minil v sladkem sanjarjenju. Začudil se je, ko mu je cerkovnik naznanil, naj pride dol v obednico, da je kosilo že kuhano.

»Gospod župnik vas pričakujejo,« je rekel stari, brezzobi mežnar in se vljudno umaknil, da bi spustil gosta skozi vrata. Spustila sta se po vegastih stopnicah, mežnar je hropel, kakor da bi mu hudič privezal grlo. Tale prav gotovo ne more popraviti ure v zvoniku, si je mislil g. Krauli, saj še do monštrance ne priize. Ko ga je spodaj v veži čakal, ne vedoč, skozi katera vrata naj vstopi v obednico, je izvlekel uro iz žepa telovnika in jo nesel k ušesu. Ura je stala, pogledal je na številčnico, ki je kazala pol desetih. Navil jo je, jo znova nesel k ušesu, jo stresel, a ura je še vedno stala — čudno, kdaj se je tako pokvarila, da se sploh ne gane, kot trmasta kobila? se je vprašal. Morda včeraj? — — — A že je stari cerkovnik odpiral vrata v izbo, kjer je na koncu dolge mize, obložene z najrazličnejšimi jedili sedel gostoljubni župnik.

»Ooo! Gospod Krauli!« je črnošolec zakrilil z rokami in mu stekel nasproti, »vedel sem, da boš prišel! Kako lepo, kako prijazno!«

G. Krauliju je bilo malce nerodno zaradi tolikšne župnikove gostoljubnosti, zamrmral je nekaj takega kot: vi ste prijazni do mene, ne jaz, se prestopal z ene noge na drugo in mencial svojo pokvarjeno uro v žepu.

»Sedi vendar, sedi, sin moj,« mu je župnik hitel ponujat stol, »sedi v božjem im — —,« a stavka ni utegnil dokončati, ker se mu je silno kolcnilo. »Kaj za vraga pa je zdaj to!« je zaklel, ko je spet zajel sapo, potem pa se je zakrohotal in rekel: »No, to se dogaja tudi v boljši družbi.«

Pozdrav je bil resda nekoliko nenavaden, a končno sta se oba usedla k mizi. Mežnar se je usedel v kot izbe in začel s prsti prebirati rožni venec. Na velikih, srebrnih in zlatih pladnjih so bile najrazičnejše jedi, vse zelo okusno pripravljene, čeprav jih g. Krauli večji del sploh ni poznal. Kar milo se mu je storilo, ko je sredi prečudnih omak in garniranih votlin neznanih živali ugledal skledo domačega, nam vsem dobro znanega fižola.

»Izvoli, Krauli, vzemi si, kar ti želodec poželi,« ga je spodbudil župnik.

Gospod Krauli je bil sicer lačen, a vse te evharistične jedi so se mu zdele le malo preveč sumljive, da bi jih nesel v usta. Zato si je na krožnik naožil le nekaj žlic fižola, tega je vsaj poznal.

»Pa vendar ne boš jedel samo fižola!« je vzkliknil gostitelj, »saj to me naravnost žali!«

»Kaj pa so vse te druge jedi?« je kislo vprašal gost, »jaz jih prvič vidim.«

Župnik je s svojim dolgim kazalcem predstavljal pladenj za pladnjem, skledo za skledo: »To je mebrenc... sirfioia... pohana vlazina... roger-tov rebrc... žužkotina... filana priba...« Ni bilo druge izbire, kot da

g. Krauli poskusi malo od vsake jedi, župniku se vsekakor ne sme zameriti, če hoče ostati v vasi.

A jedi so bile res izvrstne, boljšega okusa kot v katerikoli lovski krčmi v mestu, in ni imel posebnih težav, da se je do sitega najedel.

»Zdaj prinesi kelih z vinom!« je župnik zaklical mežnarju, ko so na pladnjih ostale le še kosti, »dva keliha pravzaprav, vsakdo mora izpiti svojega, če je mož.« Cerkovnik je ubogljivo pospravil mizo in prinesel vino. Gospod Krauli se je pretegnil in kolcnil. »No, vidiš,« je pokimal župnik, »tako je to.« Nazdravila sta. Vino je bilo težko, rdeče, hitro je šlo v glavo.

G. Krauli se je šele zdaj temeljito ozrl po izbi. Pohišstva ni bilo, le miza na sredi sobe, par stolov in velik viseč svečnik pod stropom. Nekaj posebnega pa so bile stene, kajti iz njih so v večjih in manjših šopih rasle pisane rože.

»Pri vas pa rože rasejo celó iz sten!« se je začudil g. Krauli.

»Le dobro poglej,« se je nasmehnil domačin, »to niso rože . . .«

»Metulji so!« je kriknil gospod Krauli in zazijal. Župnik je prizanesljivo pokimal.

»Da,« je rekel s ponosom, »metulji so, najrazličnejših vrst, velikosti in barv. Zbiram jih že odkar sem prišel v to faro. Iz njih delam zemljevid stvarstva, štiri stene pomenijo štiri strani neba, metulji pa so svéta žarišča, sefiroti.«

Črnošolec je prijel svojega gosta pod roko in ga popeljal k steni, da bi si del zemljevida ogledal od blizu. Vsak metulj je bil na svojem mestu v tej podobi vesoljne harmonije, zapičen z majhno koničasto sulico v steno. Čeprav g. Krauliju takšna natančnost ni bila tuja, saj je bil urar, ga je obilica imen v nekem starem jeziku, s katerimi je župnik obsipal metulje, da bi jih predstavil svojemu gostu, prej zastraševala kot pa privlačila, saj se ni mogel izogniti občutku, da so ta pisana, krhka krila nekdanj pripadala živim bitjem, ki se za storjeno krivico kdaj utegnejo maščevati v podobi gosenic ali kake druge golazni. Izrazil je željo, da bi še malo sédel, češ da se ne počuti prav dobro, ker se je preveč najedel, in vrnila sta se k mizi.

Nekaj časa je vladala mučna tišina. Župnik je s prsti bobnal po mizi in kdaj pa kdaj popil požirek vina.

»Kako pa kaj letina, bo dobra v vaši fari?« je naposled spregovoril g. Krauli, da bi obnovil pogovor.

»Oh, kar dobro gre,« je odvrnil domačin, »sneg se je to zimo dolgo zadržal na lavtih, to gódi jaremu žitu. Letos bojo obrodile tudi nove brajde, pol ducata krav v vasi je brejih, kmetje so pridni, res, ni nam sile — le ko bi Gregor že enkrat končal mrežo, obljubil jo je že prejšnji mesec, pa je še zdaj ni. Tako nezanesljiv je ta Gregor, obljublja, obljublja, potem pa nič ni.«

»Kateri Gregor?«

»Mlinar, tisti iz mlina v mokrem dolu, . . . mislil sem, da si ga srečal.«

»Ah, tisti...« je mračno prikimal g. Krauli, »da, spominjam se... Ampak kaj ni tista mreža pregroba, da bi vanjo lovili metulje, saj tako velikih metuljev ni.«

»To ti misliš, sin moj,« se je župnik prizanesljivo nasmehnil, »morda pa so tudi tako veliki. Poleg tega ni nujno, da bi bila mreža uporabna samo za lov na metulje; v vasi mreža vedno prav pride, zato je že skrajni čas, da nam jo Gregor prinese.«

G. Krauliju je gosto, rdeče vino že malo zmedlo glavo, vse to, kar je od župnika slišal, je prav gotovo precej čudno, vendar pa se njega prav nič ne tiče in si prav gotovo ne bo belil pameti s fajmoštrovimi čudaštvii. Ni nujno, da se v vsaki stvari z njim strinja, čeprav je njegov gost. Tudi on ima pravico, da se pošali, zato je rekel: »Morda pa boste z novo mrežo lovili rusalke v vašem vijoličnem potoku?«

»Vijoličnem?« se je začudil župnik in dvignil obrvi.

»Kaj ni vijoličen?«

»Ne, takšen je kot vsak drug, morda še bolj bister in svež.«

Zdaj se je v g. Krauliju porodila neprijetna slutnja: ta človek, ta čudaški župnik ga ima za norca. Opil ga je z vinom, v katerega je morda primešal še kak drug zwarek, zdaj pa ga vodi za nos in mu pravi, da so rože, ki so naslikane na steni, sefirotski metulji. Enako je s potokom: on, g. Krauli, prav dobro ve, da je potok vijoličen, saj zna razločevati barve. Ampak zakaj, zakaj ga župnik zavaja, s kakšnim namenom? Kaj ni na svetu že dosti stvari, ki nas nehote zavajajo, ne da bi to same vedele, zakaj so potem še ljudje povrhu tako hudobni, da namenoma počno isto?

»Zdaj grem!« je odločno rekel in vstal. »Jutri vam popravim uro v zvoniku, potem pa odidem svojo pot.«

»Kakor želiš,« je odvrnil župnik in ga spremil do vrat, »vsak je svoje sreče kovač.« Gledal je za njim, ko se je vzpenjal gor k zvoniku.

Misli na Lucijo so se urarju Krauliju, ki je zablodil v drugisvet, vpletale med veliko kolesje vaške ure. Že na prvi pogled je ugotovil, da bo delo v zvoniku trajalo več dni, morda celo tednov. Zobniki so bili obrabljeni, ojesa so škripala, dve kolesi bi bilo treba povsem zamenjati, zvon je prekrivala zelena patina, očitno ni zvonil že dolga leta, saj niti kemblja ni imel. Dogovoriti bi se moral s kolarjem in kovačem, je razmišljal g. Krauli, ko se je spuščal nazaj dol, da bi si pri mežnarju izposodil orodje.

Zvonik je imel na vsaki strani po dve obokani lini, kamnita napušča visoko nad valovjem zemeljskega oceana. G. Krauli ni imel vrtoglavice, nekoč je že popravljaj uro na mestnem rotovžu, ki ni bila prav nič manj visoko — toda tukaj je začutil slabost, podobno morski bolezni, vsakič ko se je ozrl dol po valoviti pokrajini. Bila je to tesnoba pred neizmer-nostjo, kajti pogled ni zadel ob ničesar trdnega; travniki, polja in gozdovi so valovili v nevidnem vetru, ki je objemal in prežemal vse, zemljo in nebo.

Bližal se je njegov drugi večer v vasi. Bele kajže so spet sijale v zahajajočem soncu in orač se je s svojima konjema vračal s polj. Znova je na vas legel takšen mir, kakor ga je občutil včeraj, ko je prispel sem. Razmišljal je, ali naj že nocoj gre tja k njeni hiši, potrka na okno in ji izpove svojo ljubezen? Ali pa naj se priplazi tiho, neopaženo, kot star maček in jo primami v svoj objem, še preden bo mogla reči ne? Med kolesjem stare ure je bilo že temno, zato se je ulegel na kamen pred okensko lino in prežal dol med vaške hiše. Upal je, da bo Lucijo zagledal med belimi zidovi, ki jih je objemala noč, da jo bo zagledal vsaj za kratek hip, senco, bežečo med sencami, — a ni je bilo. Verjetno žaluje za svojo hčerko, je pomislil. Ne, danes še ne pojde tja. Poleg tega, kdo je bil tisti človek, ki je sedel ob hišnem pragu, pod sprevernjenim razpelom — Lucijin mož? In mala Margareta, ali ona res počiva v grobu, tukaj spodaj, med stoterimi mrlji, ki so zbrani okrog cerkve? . . . Noč je bila vedno bolj gosta, na nebu so se prižigale zvezde in ga zazibale v tesnoben sen. Sklenil je, da zdaj prenoči kar v zvoniku, čudaškemu župniku ni več zaupal, in da jutri najde kako boljšo priložnost za srečanje z Lucijo.

Sredi noči ga je zbudilo vpitje spodaj med hišami. Na kamnitem oboku nad njegovim vzglavjem je odseval sij ognja. Poskočil je in se zazrl skoz lino — v vasi je gorelo! »O moj bog!« je vzkliknil in stekel dol po polžjih stopnicah. Slutil je, da gori prav tista hiša.

Plameni so buhteli v noč, Lucijina hiša je gorela. V vasi je bilo vse na nogah: kmetje so v škafih in vedrih nosili vodo iz vodnjaka in jo vliвали na nesrečno domačijo. Da bi le vodnjak dal dovolj vode za pogasitev požara!

»On je podtaknil, Rudolf,« so govorili vaščani.

»Nášel je to, kar je iskal,« so pristavili drugi.

G. Krauli se je silno prestrašil, ko je zaslišal svoje ime — kateri Rudolf, mar mislijo njega?! Potuhnil se je pod hruško in vprašal fantina, ki je sedeč na veji s sijočimi očmi opazoval ognjeno orgijo: »Kdo je Rudolf?«

»Rudolf, Lucijin mož, hišo je zažgal,« je odvrnil fantin.

»Lucijin mož!« Torej je res, da gori njena hiša! G. Krauli je stekel kot brez uma tja k požaru, ustavljal je vaščane in jih vseprek spraševal, kjer je Lucija. Slednjič mu je neka kmetica odgovorila, da je Lucija pobegnila v gozd, da so jo videli sosedomi, ko je bežala, več pa da ne ve o tem.

Kmetje so se bali predvsem tega, da bi se ogenj razširil na njihove kajže. Skedenj, ki je mejil na Lucijino hišo, je bil najbolj v nevarnosti. Bil je poln sena, ki so ga zdaj v velikih košarah mrzlično nosili proč. Goreči hiši ni bilo več pomoči. Tramovi so pokali in padali dol v divjih rojih svetlečih se isker. Ljudje so pravili, da je goreča domačija, ki je bila že nekaj časa vražje gnezdo v vasi, pokopala pod seboj svojega propadlega gospodarja Rudolfa, da ga je njegova nedavno umrla hči Margareta poklicala k sebi. Nihče pa ni natančno vedel, kaj se je zgodilo z lepo Lucijo. Se je bilo moč zanesti na pričevanje sosedov, da je kot zvezda repatica planila iz goreče hiše in izginila v temi?

Proti jutru je začel padati droben dež. Pogorišče je le še tlelo, iz ogleh tramov so se smukali oblaki dima. Rudolfa je bilo komaj prepoznati. Prišel je tudi župnik, da bi opravil svojo dolžnost nad mrličem. Ko se je na vzhodnem obzorju prikazala bleda svetloba deževnega jutra, so kmetje začeli odhajati na svoje domove: njihove kajže so bile rešene, vrag ni požgal cele vasi. G. Krauli je gledal na temne, valovite griče, ki so vstajali iz noči, najprej je nameraval oditi za Lucijo, jo poiskal med polji, travniki in gozdovi, a potem se je premislil, ker je komaj stal na nogah od utrujenosti, poleg tega pa, kje naj jo išče, v kateri temni globeli brezdanjega drugisveta, kako naj se izogne vsem zverem in pošastim, ki prežijo tam v daljnjih, tesnobnih gozdovih na vsakem koraku? Obrnil se je in se s počasnimi, težkimi koraki, kot ranjena žival napotil nazaj v svoj zvonik.

Dnevi so minevali in misli na Lucijo so se g. Krauliju še vedno vpletale med staro kolesje vaške ure. Večino časa je prebil zgoraj v zvoniku, zdaj so ga kmetje že poznali. Zvon in uro nam bo popravil, so govorili in pogledovali gor k njemu. Nekateri so mu prinašali tudi živež, mleko in polento ali žgance, kar je bila njihova vsakdanja hrana. Možu v zvoniku bi se kar dobro godilo, ko se ga ne bi lotevala vedno večja tesnoba pred neizmernostjo, morska bolezen zelenega oceana. Travniki, polja in gozdovi so valovili kot plapolajoče zastave in se v velikih vrtincih dvigali gor k njemu. Kako majhna je bila vasica sredi tega viharja! Tako kot so se bele kajže stiskale druga k drugi, so se tudi ljudje zbirali skupaj pri nedeljski maši, kjer so našli zavetje med božjimi podobami, v milostnih očeh svetnikov in v nerazumljivih župnikovih besedah. G. Krauli pa je čutil vse večjo samoto; ni šel dol k maši, sploh je dol v vas bolj redko zahajal, in ko ga je kdaj sredi noči zbudil piš vetra, ki je vel med grobovi, spodaj na britofu, je spoznal, da župnikove besede in milostne oči svetnikov lažejo, vedel je, da ni nikjer konca, nikjer zavetja. Včasih se mu je zazdelo, da ga kliče Lucija iz ognja, naj pride, naj pride k njej med zelene plamene dreves. Potem pa ga je spet zbudilo sončno jutro, prerojeno in jasno kot božje oko.

Odšel je prvi vlak, odšel je tudi drugi. Postaja je bila spodaj v dolini in g. Krauli je podvomil, da se vlak tam sploh ustavlja. Kolar je sicer trdil, da se vlak v Šent Jerneju zmeraj ustavi, pa če vstopi kak potnik ali ne. In ko je sopihajoča lokomotiva tretjič nanizala oblačke dima liki jantarno ogrlico zahajajočemu soncu, je bila vaška ura že skoraj popravljena. Gospod Krauli je čakal le še kolarja, da mu prinese navzkrižno os, in kovača, da mu prinese nov kembelj za zvon. Kolar je prišel še istega večera.

»Kmetje negodujejo zoper tebe,« je rekel Krauliju, medtem ko je ta vstavil novo navzkrižno os.

»Da? Zakaj?« je vprašal urar, ne da bi dvignil pogled od kolesja.

»Pravijo, da jim zdaj, odkar si ti v vasi, vse narobe hodi. Ena breja krava, dol pri Zaplotniku, je poginila kar čez noč. Nobeno tele

se še ni rodilo, čeprav je že čas. Dežja že od tiste noči, ko je Rudolf zažgal hišo, ni bilo, in to je slabo za posevke . . .«

»Tudi jaz sem opazil, da mi zadnje dni ne nosijo več živeža,« je rekel Krauli, medtem ko je pribijal platišče, »še dobro, da sem si ustvaril zalogo. Sicer pa zdaj kmalu pojdem, ko bo ura gotova.«

Kakor da bi kolar te besede preslišal, je nadaljeval: »In veš, kaj se jim zdi čudno: da ne hodiš k maši. Šušija se, da imaš opravka z nečistim in da ponoči kličeš Lucijo v vas.«

G. Krauli ga je presenečeno pogledal, kladivo mu je obviselo sredi zamaha.

»Ja, tako pravijo,« je potrdil kolar, »Janžekova je baje prejšnjo noč videala Lucijo, kako se smuka po vasi in govori nečiste besede na pogorišču . . .«

»Kaj?!« je ostrmel g. Krauli, »da je Lucija v vasi! Se je vrnila?«

»No, jaz tega ne verjamem, ne vem, no, ljudje pač tako pravijo . . ., zdaj pa moram iti, je že skoraj noč. Račun pošljem župniku . . .«

Kolar je izginil v polžu stopnic, g. Krauli pa je ostal pri svojem kolesju, začuden in zamišljen. Ko se je znočilo, se je spustil dol po stopnicah in se splazil med hišami do pogorišča Lucijine hiše. Célo noč je prežal tam, a ni je bilo, in ko je v vasi zapel prvi petelin, se je napotil nazaj v zvonik. Čutil je, da se Lucija gotovo vrne, še malo mora počakati, še nekaj časa ohraniti trezno glavo sredi viharnih gričev šentjernejskih.

Slednjič je prišel tudi kovač in prinesel novi kembelj. Kazalo je na nevihto, dolgi svetleči se bliski so parali obzorje. Kovač se je smejal s širokim nasmehom.

»Zdaj, ko imamo v vasi mrežo, bomo imeli še zvon, ha!«

»Mrežo?« je vzkliknil g. Krauli, »kakšno mrežo?«

»No, mrežo, ki jo je mlinar Gregor že toliko časa obljubijal župniku, je včeraj prinesel.«

»Kaj pa bo župnik s tako veliko mrežo, saj ni tako velikih metuljev?«

»Jaz ne vem, . . . sicer pa, mreža v vasi vedno prav pride.«

Medtem je g. Krauli pritrdil kembelj in skupaj sta se spustila dol, da bi zanihala zvon. Nad gričevjem je gremelo in vedno bolj temno je postajalo. Zanihala sta zvon in doneči glas svetega Jerneja se je razlegel po vasi, čez travnike in polja, tja do temnih gozdov in grozečih oblakov, potem ko je molčal kdove koliko let. Kmetje so prilezli iz svojih bajt, da bi videli čudo, kovač se je bahal z močjo svojih mišic, ko je vlekel vrv, g. Krauli pa se je napotil nazaj gor, da bi videl, če vse pravilno deluje.

Zvonik je drhtel v glasu zvona, ko se je g. Krauli vzpenjal po polžastih stopnicah. Do ploščadi z linami, kjer je zdaj donel zvon in kjer je on prebil toliko dni, na prevesici med ljubeznijo in norostjo, ga je ločilo še nekaj korakov. Ko je zavil v zadnji zavoj stopnic, je dvignil pogled in obstal kakor vkopan: tam, pred obokano lino, stiskajoč se k steni v strahu pred nihajočim zvonom, je stala Lucija, gola, s svetlečimi se očmi in dolgimi, razpuščenimi lasmi. Približal se ji je, zvon je donel kakor bitje vaškega srca, njen lepi obraz je bil blede kot smrt in telo ji je bilo prepreženo z ranami od trnja.

Ko se ji je približal, mu je planila okrog vratu in mu kakor v blaznosti zašepetala: »Reši me, reši me!«

Začel jo je divje poljubljal, ni se mu branila, predajajoč se je šepetala raztrgane besede med enim in drugim udarcem zvona: »... odpelji me, ... vzemi me... s sabo... kamorkoli... v mesto... tukaj me... bojo sežgali... na grmadi... čarovnico...« Mogočno grmenje je preglasilo plat zvona. Tedaj je Lucija otrpnila, izvila se je iz njegovih rok in z blaznimi očmi gledala predse: tam, na zvonikovi lini, je pristala ognjena ptica. Ko se je dotaknila kamna, se je spremenila v malo Margareto! G. Krauli je v smrtni grozi okamenelo stal in gledal, kako so se pticina ognjena krila spreminjala v deklíčine roke, ki so držale šopek poljskega cvetja, kako so se zublji perja spreminjali v zlate kodre in plapoajajoče oči v deklíčin nasmeh. Srce mu je utripalo z udarci zvona.

»Beži, Rudolf, beži!« je kriknila Lucija in ga pahnila dol po stopnišču, »prišla je smrt!«

Opotekal se je po zavitem polžu stopnic, ni vedel več zase, zavesa blaznosti mu je zagnila pamet. Zvonjenje se je oddaljevalo.

Ko je planil skozi vrata zvonika na posvečeno zemljo pred cerkvijo, je vrv, ki jo je bil nihal kovač, visela v prazno. Kovač in peščica drugih kmetov, ki so prišli poslušat plat zvona, se je sklanjala nad mrtvo Lucijino telo, ki je v krvi ležalo na belem kamnu. Lucija je padla z zvonika, ni bilo več pomoči. Bliski so parali viharno nebo, brezmejna narava je divjala nad gričevjem drugisveta.

G. Krauli je brez uma hodil med grobovi, iz njegove duše so se trgali blazni, nerazumljivi kriki.

»On jo je, on jo je pahnil z zvonika!« so vpili kmetje.

»Zgoraj jo je skrival in nečistoval z njo, zdaj pa jo je pahnil v smrt!«

»Prinesite mrežo, prinesite mrežo!« je zavpil nekdo.

G. Krauli je z britofa zdivjal v vas in kričal med belimi kajžami, na katere so legali težki, črni oblaki. Živina je mukala v stajah. Prinesli so mrežo in ga začeli loviti kot steklo žival. Ujeli so ga na pogorišču nekdanje Lucijine hiše, kamor je omahnil brez moči.

Mreža ga je ovijala kot zapredek velikega metulja. Prenesli so ga v župnišče. Župnik je rekel, da ga morajo odpeljati s prvim vlakom v mesto, v bolnico, češ da ga je vražje obsedlo. Nevihta se je oddaljevala, dežja ni bilo, pri Janžekovih je krava povrgla telico. Kmetje so se oddahnili. »Vidite, da mreža vedno prav pride,« je pripomnil župnik in razprostrl roke, s katerimi je kot z velikimi črnimi tipalkami objel svojo čredo.

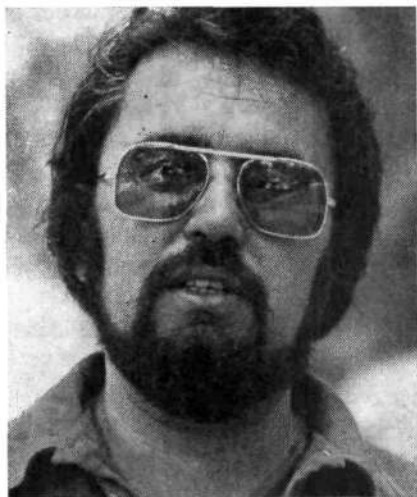
Naslednjega dne so g. Kraulija nesli v dolino in ga z vlakom odpeljali v mesto. Sledili so dolgi, beli hodniki, obrazi zdravnikov in bolničark so se sklanjali nad njegov delirij, požiral ga je vrtinec in ga spet metal na površje. Prve jasne besede, ki jih je po mnogih dnevih ali celo tednih razložil, so bile: »... imeli ste težko prometno nesrečo, spomnite se, gospod Krauli!...« Zdravnik si je spet nadel naočnike in začel nekaj pisati v svojo knjigo.

Peljali so ga domov. Govorili so mu, katera ulica je kje. Bilo je to zanj neznano mesto. Prispeli so do njegove urarne, na izvesku nad vrati je pisalo »Urar Rudolf Krauli«, pojasnili so mu, da bo tu odslej delal.

Pred vrati sta ga čakali mlada žena in deklita z zlatimi kodri. Predstavili sta se kot Lucija, njegova žena, in Margareta, njegova hči. G. Krauli se je nasmehnil, stopil čez prag in rekel:

»No, zdaj lahko začnemo znova.«

Tistega večera je začel pisati knjigo, zapisal je prvi stavek: »Tasvet lebdi na drugemsvetu kot čoln na brezdanjem oceanu.«

Mirče
Šušmel

Okan

filmska zgodba

tako je: stare slike blede. Danes je taka varaždinska trdnjava, vojašnica. Veliko je tam vojakov, ki v Okanovo veselje korakajo naprej in nazaj in kakor se še da. Tam je vojak, ki je stopil, do smrti pohodil psičko. Psička se je pripeljala z vlakom v žepu črnega oficirskega plašča, tam je tudi živela. Gotovo bi tam tudi krknila, če — ne bi nanjo stopil očetov sluga, ki je že zbledel. To je bila prva pasja smrt, zbledel pa je tudi

drugi pes, bernardinec, in voziček, v katerem se je vozil Okan, v njem je sedel, to. Bernardinec je crknil drugače: z mostu je skočil v reko, seveda na kopaljšču, in ven zvelkel nesrečnega kopalca; ob ijuckanju in aplavdiranju teh gospa okrog očeta v vojaškem plašču. Kopalcu so poslali nekaj dinarjev, pes pa je dobil pljučnico in poginil, torej že drugi pes in je bila še noč v garnizonu in smeh obeh tet, s katerima je pripotoval sem. Zakaj smeh, če je treba spati spati

še manj ohranjena je podoba s parade, konj in manj oče oficir pred mestno hišo ljubljansko, ki jo je postavil stavbnik Maček & C. M., narodne noše in tete in Okan — samo na slikah so konji, ki se vračajo. Nobena podoba pa ne pove, zakaj so ljudje vpili, kričali pa so: Konj ga je pohodil! — Ko je prišel domov, so se Jernači igrali z njegovim letalom, zlomili so mu kovinsko krilo. Takega potem tudi Okan ni več maral in molil je k vsem Jernačem, da bi umrli (malo se jih je pa tudi bal)